

Een zoektocht naar wederkerigheid in een verdeelde omgeving

In projecten rond diversiteit in voorzieningen voor jonge kinderen is het van belang aandachtig te luisteren naar wat ouders in te brengen hebben. Het is vaak een vreemde of onverwachte vraag die ons kan helpen na te denken over ons handelen en zo te leren. Dit is een van de belangrijkste redenen waarom contexten van diversiteit en verschil veel productiever zijn dan de gemiddelde.¹

DOOR: MICHEL VANDENBROECK, GRIET ROETS – Het is ondertussen bijna 10 jaar geleden dat het VBJK – Centrum voor Vernieuwing in de Basisvoorzieningen voor Jonge Kinderen – een opmerkelijke paradox vaststelde. Immigranten die net in ons land zijn aangekomen, worden verondersteld integratiecursussen te volgen: taallessen, inburgeringscursussen en integratietrajecten, bij voorkeur binnen het jaar na hun aankomst. Maar terwijl een groeiend aantal immigranten jonge kinderen hebben, worden ze geconfronteerd met wachtlijsten in kinderopvang die vaak langer zijn dan een jaar. Bovendien stellen aanbieders van kinderopvang allochtone moeders voor een moeilijke keuze. Velen van hen hebben hun land verlaten om op zoek te gaan naar een betere toekomst voor hun kind.

Om deze paradoxale situatie te overstijgen, heeft de Vlaamse Gemeenschapscommissie in Brussel een project opgezet samen met het VBJK, dat bestaat uit vier stimulansen.

Ten eerste reserveerden drie kinderopvangcentra in Brussel een beperkt aantal plaatsen voor migrantengezinnen met jonge kinderen die cursussen volgden. In deze setting gingen de directeuren van deze centra regelmatig onderhandelen met de organisatoren van de cursussen in verband met de toegankelijkheid van de cursussen. Ten tweede werden vier migrantenmoeders opgeleid en gediplomeerd als kindbegeleiders om de teams te assisteren. Ten derde, en uiterst belangrijk, werden de teams van de deelnemende kinderopvangcentra intensief gesuperviseerd en ondersteund in het ontwikkelen van praktijk-

ken die diversiteit respecteren. Dit met speciale aandacht voor de afstemming tussen het centrum en het gezin in de eerste weken voor en na de ontvangst van het kind in het centrum, om een vlotte overgang te verzekeren.

Ten vierde werd een kleinschalige studie uitgevoerd, waarin vijf moeders werden geïnterviewd om hun verwachtingen en ervaringen te verkennen: éénmaal voor het kind aankwam in de kinderopvang, een tweede keer na enkele weken en een derde keer na 5 of 6 maanden gebruik van de kinderopvang.

In wat volgt schetsen we het verhaal van enkele van de migrantenmoeders om het aspect wederkerigheid te onderzoeken in de relatie tussen gezinnen en de kinderopvang, een relatie die wordt beschouwd als asymmetrisch. Op deze manier willen we elementen van gedragenheid en democratie verkennen in de dagelijkse praktijk van voorzieningen voor jonge kinderen.

Een asymmetrische relatie

Omdat ik voor de eerste keer moeder ben en zij (de praktijkmedewerkers) veel ervaring hebben. Ik zou hun advies, eerlijk gezegd, onvoorwaardelijk volgen. (Neamat)

Neamat, een 24 jaar oude boekhoudster, echtgenote en moeder uit Beiroet (Libanon), verwoordt hiermee wat veel geïmmigreerde moeders denken. Ze beschouwen de medewerkers van opvangcentra als expert en zijn bereid hun advies onvoorwaardelijk te volgen.

Meer nog, de verwachte deskundigheid van

praktijkmedewerkers is een van de redenen waarom ze zo graag hun kind brengen. In de eerste interviews vermeldden ze expliciet dat ze niet alleen kinderopvang gebruiken uit noodzaak (om hun cursussen te kunnen volgen), maar de moeders zien een diversiteit aan kansen voor hun kind. Kortweg waarderen ze kinderopvang voor de manieren waarop deze omgeving verschilt van thuis, eerder dan als een thuis weg van thuis. Bovendien zijn de moeders er zich duidelijk van bewust dat zij, als moeder, zullen beoordeeld worden op hun opvoeding van hun kind. Zoals Marie, een 31 jaar oude alleenstaande moeder van de Democratische Republiek Congo zegt:

'Het kind weerspiegelt zijn ouders wanneer het in de maatschappij stapt, naar school gaat. (Marie)'

Wat ze hier bedoelt is dat je, als moeder, beoordeeld zal worden op basis van het gedrag van je kind, omdat het duidelijk is voor haar dat 'opvoeding in de eerste plaats van thuis komt.' Voor Fatmata, een 24 jarige moeder die gevlucht is uit Sierra Leone, betekent dit dat ze haar kind niet in slaap wiegt op haar rug, zoals ze dat vroeger deed, omdat een vriend haar heeft gezegd dat Belgen dit niet appreciëren. Kortweg maakt deze studie duidelijk dat de relatie tussen de moeder en de praktijkmedewerker fundamenteel asymmetrisch is.

Ondanks deze asymmetrische relatie vermeldden alle moeders expliciet bepaalde momenten van wederkerigheid die ze echt waardeerden. Voor Neamat betekende dit dat de

Foto: Caroline Boudry

medewerkers haar dochter leerden fruit eten, op verzoek van Neamat. Thuis had Neamat de gewoonte om haar kind in slaap te wiegen in haar armen. Tot haar tevredenheid merkte ze dat de medewerkers in de opvang deze gewoonte van haar hadden overgenomen. Een ander voorbeeld is dat het team akkoord ging om haar te bellen als haar dochter wakker werd. Dit liet Neamat toe om iets langer weg te blijven, omdat ze niet langer in het centrum hoefde te wachten, of anders haar dochter moest wakker maken.

Fatmata was blij met de manieren waarop de kinderopvang haar tijdstippen voor maaltijden overnam, omdat ze nogal bezorgd was over de eetgewoontes van haar zoon. Tot haar tevredenheid ervoer ze ook dat de medewerkers haar zoon op de rug namen om hem in slaap te wiegen, gelijkaardig aan haar aanpak.

Marie waardeerde het dat de teamleden (die als moedertaal Nederlands hebben) regelmatig Frans spraken met haar zoon, als ze voelden dat hij niet begreep wat er gebeurde of wanneer hij troost nodig had. Daarnaast waardeerde ze het feit dat een medewerker haar Congolese vriend had geïnvi-teerd om liedjes te zingen met de kinderen.

Voor de migrantenmoeders staan deze observaties voor momenten van wederkerigheid die naar boven komen in de asymmetrische relatie.

Gewoonlijk ontvangen migrantenmoeders veel advies van hulpverleners en instanties, op momenten waar de publieke sfeer binnendringt in de private sfeer thuis (voedingsadvies, opvoedingstips, et cetera). Toch ervaren zij in deze momenten dat hun private sfeer het publieke domein binnendringt, en dit zou wel eens een essentieel onderdeel van democratie kunnen zijn: de ervaring van de invloed die private wensen en behoeften kunnen hebben op de publieke sfeer. Het is goed mogelijk dat het deze momenten van wederkerigheid zijn die de migrantenmoeders in staat stellen hun kind over te geven aan de zorg door het 'vreemde' kinderopvangcentrum.

De vreemde vraag als een experiment van democratie

'In de kinderopvang zijn ze ertegen, omdat ze nog heel klein is en [...] ze trainen de kinderen niet voor ze twee jaar zijn. Soms in de kinderopvang, als ze wakker wordt, zetten ze haar op het potje, maar het is altijd te laat. Omdat je op het moment dat het kind wakker wordt, hem moet oppakken, zijn luiers moet af doen en hem op de pot moet zetten, zie je. Maar in de kinderopvang bijvoorbeeld [...] worden veel kinderen wakker op hetzelfde moment, en je kan maar één kind tegelijk oppakken. Voorlopig weet ze nog niet dat ze haar spieren moet controleren, misschien kan ze het, ik denk dat ze het nu kan. Dus moet ze leren hoe het moet. Dus meestal is het te laat, maar ze proberen [...] ik denk dat ze het eigenlijk niet met me eens zijn, maar ze doen het toch. Ik vind dat prachtig, weet je, want voor hen, wel [...], wanneer je een kind van twee jaar op het potje zet, heb je niet veel verantwoordelijkheid. Omdat je er niet de hele tijd moet op letten. Je moet er niet bij blijven zitten, als hij klaar is, dan roept hij je. Maar met X [noemt haar dochter], ze is nog heel jong en ze moeten er echt op letten. Dat is niet logisch als je 21 kinderen hebt. Dus, ik denk dat het schitterend is, zelfs al doen ze het niet elke dag. Het feit dat ze het af en toe doen. Ik vind dat prachtig, ja.' (Neamat)

Neamat herinnert zich dat ze herhaaldelijk aan de medewerkers heeft gevraagd om haar acht maanden oude dochter op het potje te zetten. Dit is natuurlijk een vreemde – bijna onmogelijke – vraag, gezien het als een slechte praktijk wordt gezien om een kind van die leeftijd op een potje te zetten.

Een 'ontwikkelingsgerichte praktijk' zou zijn om de moeder uit te leggen waarom haar vraag ongepast is. Uit het verhaal kunnen we afleiden dat Neamat zich hier goed van bewust is ('ze is nog heel klein') en ook weet waarom ('ze moet haar spieren controleren'). Een an-

dere interpretatie van haar verhaal benadrukt dat ze weet dat zo'n jong kind op het potje zetten, veel individuele aandacht vraagt van de volwassene ('iemand om op haar te letten') op het delicate moment van het ontwaken. Op een bepaalde manier kan je dit beschouwen als een manier waarop Neamat er kan bij zijn, terwijl ze er niet is. Als je haar verhaal nog eens aandachtig naleest, valt het op hoe Neamat herhaaldelijk haar bewondering en tevredenheid uit ('het is schitterend, ja!') over het feit dat de medewerkers iets doen tegen hun eigen overtuiging in, enkel omwille van één reden: omdat zij het hen gevraagd heeft. Dit betekent dat zij op deze momenten niet langer één van de velen is, maar iemand wiens mening telt, en die dus 'thuishoort'.

Biesta (2011) benadrukt de noodzaak van het experiment van democratie in onze maatschappij, dat moet worden begrepen als een proces van transformatie van 'private problemen' naar 'publieke thema's'. De vraag hier is in hoeverre de private 'wensen' – dat wat wordt verlangd door individuen of groepen – kan erkend worden als collectieve behoeften, in het licht van de pluraliteit van individuele wensen.

ALLE NAMEN WERDEN VERANDERD OM VERTROUWELIJKHEID TE RESPECTEREN.

1 EEN UITGEBREIDERE VERSIE VAN DEZE STUDIE WERD GEPUBLICEERD IN THE EUROPEAN EARLY CHILDHOOD EDUCATION RESEARCH JOURNAL VOLUME 17, ISSUE 2 EN KAN GERAADPLEEGD WORDEN VIA WWW.EECERA.ORG

Michel Vandenbroeck is hoogleraar van de Vakgroep Sociale Agogiek aan de Universiteit Gent, België
E: michel.vandenbroeck@ugent.be

Griet Roets is postdoctoraal onderzoekster bij de Vakgroep Sociale Agogiek aan de Universiteit Gent, België
E: griet.roets@ugent.be